

ДО РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ
ВЧЕНОЇ РАДИ
№ ДФ 70.895.084
Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда
Юзькова

**ВІДГУК
офіційного опонента**

**докторки юридичних наук, професорки Ірини БАСИСТОЇ на дисертацію
Олександри ВІТУШИНСЬКОЇ «Судовий контроль за законністю рішень
слідчого судді, які не підлягають оскарженню», подану на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 Право**

Вже неодноразово перед учасниками Науково-консультативної ради при Верховному Суді судьями Верховного Суду ставилися питання щодо можливості (неможливості) оскарження тих чи інших рішень слідчих суддів в апеляційному порядку (мова йшла (за винятком одного випадку, де розглядалося питання про оскарження рішення суду) про стадію досудового розслідування). Серед іншого, вказані звернення та, відповідно наукові висновки, стосувалися таких питань, як: чи передбачена можливість оскарження ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, яка постановлена у порядку частини 6 статті 193 КПК України?¹; чи підлягає оскарженню в апеляційному порядку рішення слідчого судді про надання дозволу потерпілому тимчасового доступу до речей і документів?²; оскарження судового рішення про арешт майна³; оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді про роз'яснення або відмову в роз'ясненні рішення⁴; визначення

¹ Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої «Щодо апеляційного оскарження під час досудового розслідування ухвали слідчого судді, що постановлена в порядку частини 6 статті 193 КПК України» (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Наставного Вячеслава Володимировича у справі № 991/3440/20, супровідний лист Верховного Суду №2/0/27-22 від 10.01.2022.) 26 січня 2022 року. 13 с.; Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.178-190. (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

² Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.147-148 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

³ Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої «Щодо оскарження судового рішення про арешт майна» (на виконання звернення від голови Касаційного кримінального суду Верховного Суду Станіслава Івановича Кравченка у справі № 456/3303/21 (провадження №51-5257кмо21), супровідний лист із реєстраційним номером Верховного Суду 283/0/26-22 від 11.08.2022.). 22 вересня 2022 року. 7 с.; Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.303-309. (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

⁴ Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої з питань можливості (неможливості) оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді про роз'яснення або відмову в роз'ясненні рішення (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Луганського Юрія Миколайовича у справі № 367/3068/17 (провадження № 51-8936кмо18) із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 373/0/26-19 від 31.07.2019.). 23 вересня 2019. 12 с.; Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.150-154 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

поняття «рішення слідчого судді, ухвалення якого не передбачене КПК України» та його оскарження на досудовому розслідуванні⁵; чи є можливість оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, які постановлені до 17 червня 2020 та після цієї дати?⁶; чи наявні можливості оскарження на досудовому розслідуванні потерпілим, його законним представником, представником в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про скасування повідомлення про підозру?⁷; оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів про встановлення строків закінчення досудового розслідування⁸; оскарження ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри в об'єднаному кримінальному провадженні, у якому частина відомостей про кримінальні правопорушення внесені в ЄРДР до, а частина – після 16 березня 2018 року⁹ тощо¹⁰.

Виходячи із тих наукових позицій, котрі наявні у вказаних наукових висновках, а також судячи із наявної судової практики (принаймні із більшості серед тих рішень Верховного Суду, котрі ухвалені у означених вище провадженнях), видається так, що станом на сьогодні (за винятком не багатьох виключень, які можна відстежити із наявних судових рішень¹¹ (для одного із прикладів див. постанову від 24 жовтня 2022 року у справі № 456/3303/21 (провадження № 51-5257 кмо 21) об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду та спільну Окрему думку до неї, тощо) склався наступний підхід, який 31 травня 2021 року об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 646/3986/19 (провадження № 51-3335км20) констатувала. Зокрема, що «...серед усіх рішень слідчого судді, можливість ухвалення яких прямо не передбачена КПК у межах відповідних регламентованих КПК процедур, слід виокремлювати дві групи рішень, а саме:

⁵ Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді д.ю.н., професора Ірини Басистої з питань, пов'язаних з визначенням поняття «рішення слідчого судді, ухвалення якого не передбачене КПК України» (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Володимира Володимировича Короля у справі №646/3986/19 (провадження №51-3335км20), супровідний лист Верховного Суду від 10.03.2021 №30/0/27-21). 14 квітня 2021 року. 12 с.; Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.167-173 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

⁶ Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.154-160 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

⁷ Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.161-167 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

⁸ Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 174-178 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

⁹ Басиста І., Глинська Н., Дроздов О. Проблеми забезпечення прав особи при оскарженні повідомлення про підозру в об'єднаному кримінальному провадженні. Нове українське право. Вип. 1 2024. С.105-118. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.1.13>

¹⁰ Огляд судової практики Верховного Суду щодо особливостей апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018–2025 роки / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду д. ю. н. Антонюк Н. О. Київ, 2025. 63 с. [https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Oglyad_KKS_\(2018-2025\).pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Oglyad_KKS_(2018-2025).pdf).

¹¹ <https://reyestr.court.gov.ua>

ухвалені поза межами процедури, передбаченої КПК (з питань, процедура вирішення яких слідчим суддею не передбачена КПК); ухвалені в межах передбаченої КПК процедури із застосуванням положень частини 6 статті 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених частиною 1 статті 7 КПК»¹². Тобто у практиці склалася ситуація, коли використовуються різні категорії при з'ясуванні питання щодо можливості апеляційного оскарження рішень слідчих суддів на досудовому розслідуванні, оскільки Велика Палата Верховного Суду у своїх постановках від 23 травня 2018 року у справах №237/1459/17 та №243/6674/17 оперує термінологією на кшталт «рішення слідчого судді, яке не передбачене кримінальними процесуальними нормами, до яких відсилають положення частини 3 статті 309 КПК» й таким же підходом користувався Верховний Суд України у постанові від 12.10.2017 у справі № 5-142к(15)17¹³. Своєю чергою підхід об'єднаної палати ККС Верховного Суду у постанові від 31 травня 2021 року дещо відрізняється, адже у рішенні цієї палати передбачено так зване розширене тлумачення, зокрема, коли «...слідчий суддя діє в межах механізму, передбаченого частиною 6 статті 9 КПК та не виходить за межі своїх процесуальних повноважень, передбачених нормами КПК...»¹⁴. Вже висловлювалося власне критичне бачення цієї ситуації¹⁵. Варто констатувати, що інші підходи та висновки об'єднаної палати ККС Верховного Суду, які мають місце у постанові від 31 травня 2021 року є вельми раціональними й серед іншого, актуальними, з огляду процесуальної економії та дотримання розумних строків, зокрема *щодо таких ухвал слідчого судді, котрі не підлягають оскарженню в апеляційному порядку під час досудового розслідування, оскільки вони «...не призводять ні до встановлення обмежень конституційних прав особи, ні до неможливості оскарження вже встановлених правообмежень, ані до перешикоджання здійсненню ефективного досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому»*¹⁶. Повністю погоджуючись із раціональністю такого підходу, маю й деякі побоювання щодо об'єктивності його застосування у кожній конкретній ситуації на досудовому розслідуванні, адже широта і етапність його застосування пронизана, а почасти і

¹² Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 646/3986/19 (провадження № 51-3335км20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97429838>

¹³ Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України у справі № 5-142к(15)17 від 12.10.2017. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/V5170757.html

¹⁴ Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі №646/3986/19 (провадження № 51-3335км20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97429838>

¹⁵ Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 180-181 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>; Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої з питань, пов'язаних з визначенням поняття «рішення слідчого судді, ухвалення якого не передбачене КПК України» (на виконання звернення із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 123/0/26-21 від 10.03.2021. від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Володимира Володимировича Короля). 14 квітня 2021 року. 12 с.; Басиста І. В. Окремі підходи до розуміння критеріїв, що дозволяють віднести рішення слідчого судді до тих процесуальних рішень, що підлягають (не підлягають) оскарженню на досудовому розслідуванні. Матеріали круглого столу «Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи». Львів, 11 червня 2021 року. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 150–156 <https://www.lvduvs.edu.ua/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>; Басиста І. В. Оскарження на досудовому розслідуванні рішення слідчого судді, що не передбачене КПК України. Проблеми теорії та практики кримінального провадження: матеріали круглого столу (м. Харків, 17 червня 2021 р.) / Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021. С. 16–19.

¹⁶ Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі №646/3986/19 (провадження № 51-3335км20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97429838>

може бути переобтяжена значною кількістю оцінних понять та долею суб'єктивізму учасників кримінального провадження¹⁷.

Тому й поділяю пропозиції колег¹⁸ та вважаю, що варто рекомендувати законодавцю знову переглянути чинну редакцію частин статті 309 КПК України для розширення вичерпного переліку тих ухвал слідчого судді, котрі у них (частинах) є наведені або ж змінити законодавчий підхід на протилежне – на основі наявної судової практики та наукових рекомендацій конструювати цю статтю таким чином, щоб вона містила перелік тих ухвал слідчого судді, котрі оскарженню на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку не підлягають. Щодо узагальненого стану справ у царині оскарження на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку процесуальних рішень слідчого судді, то маю наступні роздуми, які звісно є актуальними лише за умов наявного правового поля, та котрі вже наведено раніше у власних публікаціях¹⁹, зокрема, що перелік таких ухвал слідчого судді, закріплений у статті 309 КПК України та є вичерпним (це моя власна наукова позиція, яка підтримується не всіма науковцями). При цьому, слід вирізняти: 1) можливість та правомірність оскарження на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів, які входять до вичерпного переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України; 2) *неможливість та неправомірність оскарження на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів, які передбачені кримінальними процесуальними нормами та не включені законодавцем до вичерпного переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України (ВС/ККС № 757/37346/18-к від 18.10.2019 та інші)*; 3) можливість та правомірність оскарження на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів, які не передбачені кримінальними процесуальними нормами та, логічно, не включені законодавцем до вичерпного переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України (такий правовий висновок викладений у постанові Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 12 жовтня 2017 року). Своєю чергою, Велика Палата Верховного Суду у власних висновках щодо застосування норм права від означених позицій теж не відступила, про що свідчать її постанови від 23 травня 2018 року (справа № 237/1459/17, провадження № 13-19кс18 та справа № 243/6674-17к, провадження № 13-16сво18), про що також вже зазначалося²⁰.

¹⁷ Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 181 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

¹⁸ Гловюк І. В. Окремі питання перевірки ухвал слідчих суддів у апеляційному порядку у практиці Верховного Суду// Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (24 січня 2020 р.), Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 202–207.

¹⁹ Басиста І.В. Актуальні проблеми кримінального процесу: навчальний посібник / І.В. Басиста – Івано-Франківськ: ЗВО «Університет Короля Данила», 2026. С. 125-130.

²⁰ Басиста І. В. Чи підлягають оскарженню в апеляційному порядку ухвали слідчих суддів про встановлення строків закінчення досудового розслідування: теорія та практика. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Юридичні науки». 2020. Випуск 5. С. 10. <http://nplaw.ukma.edu.ua/article/view/208064>; Науковий висновок члена НКР при Верховному Суді Ірини Басистої з питань, пов'язаних з визначенням поняття «рішення слідчого судді, ухвалення якого не передбачене КПК України» (на виконання звернення із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 123/0/26-21 від 10.03.2021. від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Володимира Володимировича Короля). 14 квітня 2021 року. 12 с.; Басиста І. В. Окремі підходи до розуміння критеріїв, що дозволяють віднести рішення слідчого судді до тих процесуальних рішень, що підлягають (не підлягають) оскарженню на досудовому розслідуванні. Матеріали круглого столу «Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи». Львів, 11

Розділяючи ту частину підходу та висновку об'єднаної палати ККС Верховного Суду, які мають місце у постанові від 31 травня 2021 року, щодо таких ухвал слідчого судді, котрі не підлягають оскарженню в апеляційному порядку під час досудового розслідування, оскільки вони «...не призводять ні до встановлення обмежень конституційних прав особи, ні до неможливості оскарження вже встановлених правообмежень, ані до перешкоджання здійсненню ефективного досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому»²¹, їх справедливо виділено у окрему підгрупу²².

Також наявне відповідне узагальнення судової практики Верховного Суду із розглядуваних питань (див. Огляд судової практики Верховного Суду щодо особливостей апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018–2025 роки / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду д. ю. н. Антонюк Н. О. Київ, 2025. 63 с. [https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Oglyad_KKS_\(2018-2025\).pdf](https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Oglyad_KKS_(2018-2025).pdf)).

Отже, можемо констатувати, що проблематика апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів на досудовому розслідуванні є багатогранною, актуальною, як з наукових позицій, так і з погляду судової практики. При цьому, важливо помітити, що структурна побудова статті 309 КПК України є одночасно дозвільно-забороняючою, бо частина третя із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3871-IX від 17.07.2024](#) має наступний виклад: «Інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді».

І от серед всього вище зазначеного, що стосується «процесуальної біди» від перших двох частин статті 309 КПК України, і, здавалося б, аналізованого не один десяток разів, одна із дослідниць, починаючи з 2022 року, маючи досвід суддівської роботи і, очевидно, зіштовхнувшись із іншою «процесуальною бідною» через недолугий виклад законодавцем частини третьої цієї ж статті, розпочинає активні наукові спроби покращити кримінальний процесуальний закон та й, відповідно, кримінальну процесуальну діяльність.

Так, у 2022 році на розгляд наукової спільноти Олександрою Вітушинською було запропоновано першу доповідь із публікацією її тез на тему: «Ухвали слідчих суддів, які не підлягають апеляційному оскарженню під час досудового розслідування: до питання класифікації. Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез *Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання»* (м. Хмельницький, 6 жовтня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022.

червня 2021 року. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 150–156. <https://www.lvduvs.edu.ua/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>; Див. витяги із наукового висновку у посібнику: Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.183 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

²¹ Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі №646/3986/19 (провадження № 51-3335км20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97429838>

²² Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.183 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

І цей початок відліку у науковому пошуці, як на мене, став вельми успішним, адже сьогодні ми отримали комплексний науковий продукт у вигляді рукопису дисертації, яка присвячена практично всім наявним проблемам, які виникають на шляху забезпечення законності рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню та у зв'язку із реалізацією функції судового контролю.

Але, на відміну від того стану справ, який вище описаний у зв'язку із наявними практичними проблемами та глибинними численними науковими розвідками та оглядами судової практики щодо реалізації першої та другої частин статті 309 КПК України, її частина третя, будучи не менш проблемною з огляду застосування, не спровокувала аналогічної наукової зацікавленості.

Отож, з огляду на описаний вище стан речей, **актуальність рецензованої дисертації є беззаперечною**. Олександра Олександрівна поставила перед собою амбітні завдання, зокрема щодо визначення поняття та змісту судового контролю як засобу забезпечення законності прийнятих слідчими суддями рішень; визначення поняття та характеристики завдання й структури правовідносин судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчими суддями, які не підлягають оскарженню; визначення поняття та характеристики видів форм судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчими суддями, які не підлягають оскарженню; встановлення сутності процесуальної форми судового контролю у порядку передбаченому ч. 3 ст. 309 КПК України; встановлення сутності форми судового контролю у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена КПК України; визначення напрямків до удосконалення судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню в Україні з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; встановлення ефективних шляхів оптимізації та розвитку інституту судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню, із застосуванням зарубіжного досвіду; формулювання науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства у контексті предмета дослідження (стор. 22-23 дисертації), які, на погляд опонента, успішно вирішила.

Зазначаючи про актуальність рецензованої наукової праці, її **наукову новизну**, справедливим буде відзначити, що все ж певна кількість наукових розвідок присвячувалась тим питанням, відповіді на які набули подальшого розвитку й у рукописі Олександри Олександрівни. За кількісною ознакою та обсягом дисертантка цілком вірно виділила наукові праці підготовлені Ю. П. Аленіним, О. В. Бабаєвою, О. Р. Балацькою, С. Г. Волкотрубом, В. К. Волошиною, Н. В. Глинською, І. В. Гловюк, К. А. Голдзіцьким, І. В. Завальнюком, О. В. Калиновським, О. В. Капліною, Л. М. Кирій, Д. І. Клепкою, В. Г. Клочковим, С. А. Крушинським, О. П. Кучинською, В. В. Легких, Л. М. Лобойком, М. А. Макаровим, В. Т. Маляренком, В. В. Налуцишиним, В. Т. Нором, В. Л. Ортинським, Є. В. Повзиком, М. А. Погорецьким, В. О. Попелюшком, Н. П. Сизою, В. В. Смірноюю, В. М. Трофименком, А. Р. Туманянц, Ю. В. Циганюк, М. Г. Шавкуном, О. Г. Шило, О. Г. Яновською та іншими фахівцями.

Якщо задатися питанням, чи Олександра Олександрівна належним чином використала науковий приріст у кримінальній процесуальній доктрині від праці цих дослідників, то моя відповідь буде ствердною, бо на шпальтах рецензованої мною дисертації тенденція продовження започаткованої ними, а, почасти, і

набулої подальшого розвитку наукової дискусії чітко простежується. Із гідною долею уваги, а часом і виправданої критики, підійшла здобувачка і до тих аналізів, умовиводів та новацій, якими наповнені дисертації та монографії науковців, котрі дотичні до царини розуміння судового контролю, його видів тощо.

Згоджуюся із таким умовисновком авторки, що у кінцевому результаті «...деталізація дослідження судового контролю за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню, не знайшла свого комплексного відображення у наукових працях, а тому потребує додаткового висвітлення та всебічного дослідження. Тож необхідність у науковому забезпеченні обраної теми не викликає сумнівів та є очевидною, а все зазначене вище підтверджує актуальність та своєчасність проведення дисертаційного дослідження» (стор. 21 дисертації).

Обґрунтованість, достовірність та новизна представлених результатів проведених досліджень.

Можу із упевненістю констатувати, що справді ця наукова розвідка авторства Олександри Олександрівни під науковим керівництвом професорки Юлії Володимирівни є гідним науковим надбанням для доктрини кримінального процесуального права та судової практики.

Наша здобувачка зуміла поєднати науковий приріст від досліджень попередників і потреби практики (бо аналізувала, як судові рішення національних судів так і ЄСПЛ, що за кількісною та якісною ознакою здатне сформувати гідне підґрунтя для вельми репрезентативних висновків).

Слід підкреслити і про важливу особистісну характеристику, яка, очевидно стала першопричиною тематики цього наукового дискурсу. Адже авторка має суддівський досвід, а її переконання щодо унікальної цінності судового контролю є надважливими з огляду дотримання і конвенційних прав.

Що стосується наукової новизни, то підкреслюю, що вона наявна та вдало викристалізувана у відповідному структурному блоці вступу. При цьому, одразу помічу, що не сприймаю формулювання дисертантки про «загальну» та «незмагальну форму судового контролю», тим паче у авторському формулюванні власне самого судового контролю, «...як засобу забезпечення законності прийнятих слідчим суддею рішень», та «...способу судового захисту» (стор. 25 дисертації та ін.). Бо, передовсім, судовий контроль, то функція, основна мета якої - захист прав та законних інтересів учасників кримінального провадження! Не буду розлоге зупинятися на цьому й при характеристиці тексту підрозділів та їх назв, бо про це буде розлоге зазначено у загальних порадах до роботи.

Отож, за результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку важливих положень, висновків і пропозицій, які конкретизують новизну отриманих результатів щодо українського та зарубіжного вимірів концептів судового контролю та його реалізації з огляду забезпечення законності прийнятих слідчим суддею на досудовому розслідуванні рішень (див. анотація, вступ, текст підрозділів, висновки до розділів та загальні висновки).

Інші положення, котрі задекларовано у науковій новизні є такими, що удосконалені Олександрою Олександрівною та набули подальшого розвитку у порівнянні із досягненнями її попередників чи по відношенні до положень

чинного кримінального процесуального законодавства (стор. 26-27 дисертації, текст відповідних підрозділів, висновки до розділів та загальні висновки).

Оцінка змісту дисертації, рівня виконання поставлених завдань та оволодіння методологією наукової діяльності. Перш за все необхідно підкреслити, що від вдало-обраної та сформульованої теми роботи залежить її зміст та й якість текстового наповнення. Тобто підхід до обрання теми вже програмує певні передбачувані архітектонічні і наукові наслідки. Отож, відповідаючи на питання щодо вдалого, чи не вдалого вибору теми рецензованої мною роботи, скажу лапідарно, що наявних вимог дотримано. У дисертації розкрито всі поставлені перед собою авторкою завдання, кожен пункт плану відображений у них, а зроблені висновки перебувають із ними у причинно-наслідковому співвідношенні. Отож, висновок єдиний – дисертація підготовлена на належному науковому рівні, простежується кореляційний зв'язок між завданнями, отриманими пунктами наукової новизни та висновками в рамках задекларованого предмета дослідження та поставленої перед собою Олександрою Олександрівною мети. Наявна конструкція наукового викладу (зміст основної частини роботи складається із трьох розділів, які об'єднують 7 підрозділів) та застосована методологія для наукового пошуку дозволили авторці донести до читача всі без винятку дилеми задекларовані у завданнях та обґрунтувати шляхи їх вирішення, через удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, поглиблення доктринальних підходів, формулювання авторських прогнозів.

Загалом текст дисертації засвідчує належний рівень оволодіння Олександрою Олександрівною методологією наукової діяльності та, як результат – вірне застосування нею цього інструментарію (діалектичного, системно-структурного, порівняльно-правового, історико-правового, формально-логічного (догматичного) та соціологічного методів) у перебігу проведення наукового дослідження.

Отож, наповнення **першого розділу роботи «ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗАКОННІСТЮ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ, ЯКІ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ОСКАРЖЕННЮ»** для мене, як опонента, є вдалим і таким, що по-новому (осучаснено) проливає світло на задекларовану проблематику. На шпальтах підрозділу 1.1. *«Поняття та зміст судового контролю як засобу забезпечення законності прийнятих слідчим суддею рішень»* цілком має рацію здобувачка, коли веде мову про те, що *«...судовий контроль спрямований на захист прав та законних інтересів учасників кримінального судочинства»* (стор. 32 дисертації). Особисто для мене це очевидне призначення цієї кримінальної процесуальної функції. *«Саме тому апеляційне та касаційне провадження також називають контрольним»* (стор. 32 дисертації). Ба більше, Олександра Олександрівна констатує, що навіть *«Конституційний Суд виснував, що метою судового контролю є своєчасне забезпечення захисту й охорони прав та свобод людини і громадянина (рішення № 16-рп/2009)»* (стор. 34 дисертації).

Згоджуюся, що *«...на сьогодні відсутні наукові дослідження, які би акцентували увагу саме на судовому контролі у кримінальному провадженні як формі судового захисту»* (стор. 33-34 дисертації). При цьому, достатньо

наукових праць, де судовий контроль розглядається, як функція під різними кутами зору! Чи не так?

Здобувачка цілком аргументовано констатує про те, що «...поняття «судового захисту» у правничій науці досліджено переважно з точки зору конституційного права на судовий захист, яке не деталізовано відповідно до видів судочинства та у загальній формі передбачено частиною 1 ст. 55 Конституції України або ж найчастіше досліджується науковцями з точки зору форм захисту цивільних прав» (стор. 33 дисертації).

Цілком правильно на стор. 47 підкреслює авторка про те, що «...визначена у ч. 3 ст. 309 КПК України норма про те, що інші ухвали слідчого судді, окрім тих, які визначені у ч. 1-2 ст. 309 КПК України, оскарженню не підлягають і лише заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді першої інстанції як вид судового контролю, на сьогодні має особливості своєї форми, адже вона передбачена законодавцем, але відсутня чітко врегульована форма кримінальної процесуальної діяльності з такого контролю (як не визначений комплекс процесуальних дій, так і не врегульовано процесуальне рішення за формою такого контролю)». Особливістю цього контролю правильно виокремлено «предмет контролю – ухвали слідчого судді».

Олександра Олександрівна вдається й до спроби застосовування аналогії та на стор. 49 дисертації та кількох наступних шпальтах рекомендує варіації із її використання.

Зі стор. 54 розпочинається підрозділ 1.2. *«Правовідносини судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню: поняття, завдання та структура»*. Аналізом його тексту встановлено, що Олександра Олександрівна поставила перед собою мету визначити окреме завдання правовідносин судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню. Задля її досягнення проаналізовано норми КПК України, які регулюють досліджуване питання та, як результат, дисертантка формулює висновок, що «...правовідносини судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню, мають своїм завданням захист прав та свобод обвинуваченого (крім випадків, коли здійснювалося спеціальне досудове розслідування та обвинувачений фактично не присутній й не може особисто скористатися правом подати заперечення, або підозрюваного, або у разі постановлення ухвали слідчого судді, які не передбачені КПК України), прокурора, захисника, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, з метою швидкого, повного та неупередженого судового розгляду, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» (стор. 61-62 дисертації).

Досить влучно Олександра Олександрівна на стор. 70 дисертації означає наявні кримінальні процесуальні прогалини у досліджуваній нею царині, як от,

що «...законодавець передбачив право учасників подавати під час підготовчого провадження заперечення на інші ухвали слідчого судді, які оскарженню не підлягають, оскільки вони не визначені у переліку ч.ч.1-2 ст.309 КПК України як такі, що підлягають оскарженню. Надалі, правове регулювання відносин щодо таких заперечень (їхньої мети, механізму реалізації прав осіб на підставі таких заперечень учасниками та судом, результатів таких заперечень) відсутнє. Указане вище зумовлює потребу в дослідженні заперечень на ухвали слідчого судді, які оскарженню не підлягають, як підстави (юридичного факту) для початку правовідносин стосовно заперечень. Також ні норми окремих положень КПК України, які регулюють підготовче провадження, ні ст. 309 КПК України, яка регулює оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді під час досудового розслідування, не розкривають форми та змісту таких заперечень, а також способу та етапу їх подання під час підготовчого провадження». Правда на стор. 71 вже наявні узагальнені рекомендації щодо форми та змісту таких заперечень. На стор. 71-72 ведеться мова про відсутність унормування у КПК України і результату розгляду судом поданого заперечення.

З огляду наявних прогалин, дисертантка пропонує застосовувати положення ч. 6 ст. 9 КПК України, у якому йдеться про можливість застосування аналогії права у кримінальному процесі. Олександра Олександрівна допускає також застосування аналогії закону, «...наприклад, щодо форми та змісту скарг із врахуванням відмінностей між скаргою та запереченням, але вона не передбачена кримінальним процесуальним законодавством». Олександра Олександрівна формулює список засад кримінального провадження, які застосовні до цих відносин, зокрема це «...доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень, змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, диспозитивність».

Як результат наукових роздумів, Олександра Олександрівна на стор. 73 пропонує авторську редакцію частини четвертої статті 309 КПК України.

Також дисертантка зіштовхнулася із ситуацією, коли їй «...одні правовідносини не вдалося класифікувати лише за одним видом цієї класифікації» (стор. 75 дисертації).

На стор. 79 розпочинається виклад **другого розділу роботи «ФОРМИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗАКОННІСТЮ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ, ЯКІ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ ОСКАРЖЕННЮ»**. Його *підрозділ 2.1. присвячений висвітленню поняття та видів форм судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню*.

На стор. 83 роботи із покликанням на О. М. Дуфенюк йде мова про гібридний формалізм, як «...об'єктивно існуюче явище у правозастосовній практиці, яке полягає у змішуванні різних формальних (коли закон чітко визначає) та неформальних (коли закон не визначає) практик, про корисність/шкідливість яких можна говорити ситуативно в контексті конкретного випадку». Звісно, що така наукова думка має право на існування, але ж, очевидно, йдеться про банальне недопрацювання законодавця, прогалину унормування, яку судова практика на власний штиб змушена заповнювати.

Далі на стор. 84-85 дисертантка цілком правильно констатує, що «...у ч. 3 ст. 309 КПК України визначено можливість подати заперечення на ухвалу слідчого судді, але не вказано (у тому ж таки КПК України) про результат такого оскарження». Також аналізується правова позиція Верховного Суду.

На стор. 85 йдеться про дві форми судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню. *Одразу зазначу, що маю зауваги до другої із форм (її частини), коли йдеться власне про постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена КПК України. Так, слідуючи із частини судової практики Верховного Суду та моїх переконань, які наведені на стор. 4 цього відгуку, наявна можливість оскарження на досудовому розслідуванні в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів, які не передбачені кримінальними процесуальними нормами та, логічно, не включені законодавцем до вичерпного переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України (такий правовий висновок викладений у постанові Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 12 жовтня 2017 року). Лише та частина із вказаних ухвал слідчого судді не підлягають оскарженню в апеляційному порядку під час досудового розслідування, котрі «...не призводять ні до встановлення обмежень конституційних прав особи, ні до неможливості оскарження вже встановлених правообмежень, ані до перешкоджання здійсненню ефективного досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому»²³. Хоча наявна і та частина рішень Верховного Суду, де така можливість спростована.*

При цьому, не можу заперечити, що цілком має рацію Олександра Олександрівна, коли на стор. 86 наводить рішення Великої Палати Верховного Суду у справах № 237/1459/17 та № 243/6674/17-к від 23 травня 2018 року.

Зі стор. 88 розпочинається підрозділ 2.2. «Судовий контроль у порядку передбаченому ч. 3 ст. 309 КПК України». У ньому, серед іншого, розглянуто обмеження права на апеляційне оскарження процедурних рішень (стор. 89), вкотре доводиться «декларативний характер заперечень» та аналізується «...процесуальна колізія: норми КПК України відсилають до правил статей 314-316 КПК, але ці статті не містять жодних згадок про порядок розгляду скарг чи заперечень на рішення слідчого судді». Аргументовано, що практика ЄСПЛ також ставить під сумнів ефективність цього механізму та, як приклад, наведено рішення у справі «Denysyuk and Others v. Ukraine» (2025 р.)

Цілком вірно авторські переконання ілюстровано практикою Верховного Суду та на стор. 90 цитовано ухвалу від 6 березня 2018 року із аргументами колегії суддів Касаційного кримінального суду про те, що «...вказана перевірка не є ефективним засобом захисту від можливого порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і статті 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки, по-перше, не в усіх випадках кримінальні справи, у яких було здійснено позапланові перевірки, будуть передані до суду з обвинувальним актом. По-друге, підготовче засідання в суді першої інстанції, навіть якщо обвинувальний акт передано до суду, може відбутися запізно для того, щоб бути здатним виправити порушення. По-третє, під час підготовчого судового засідання суддя не має повноважень вчиняти дії та приймати рішення,

²³ Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С.183 (432 с.) <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

які можуть призвести до виправлення порушення Конвенції, спричиненого втручанням з боку держави».

Резюмовано, що «...реалізація положень ч. 3 ст. 309 КПК України натеper значною мірою покладається на правозастосовну практику Верховного Суду, яка намагається компенсувати прогалини в законодавстві через забезпечення права особи на судовий захист від свавільних рішень на стадії досудового розслідування».

Задля формування цілісної картини проблематики, на стор. 99-102 ведеться дискусія про те, чи є підготовче провадження стадією кримінального процесу і логічне, що авторкою надано ствердну відповідь; на стор. 103 зроблено аргументований висновок, що «...подача заперечень саме в підготовчому провадженні є критично важливою, оскільки це останній процесуальний «фільтр» перед судовим розглядом, який дозволяє суду реалізувати функцію контролю за дотриманням прав людини на стадії досудового розслідування та підготувати підґрунтя для законного і справедливого вирішення справи по суті»; зі стор. 104 розпочато аналіз наукових поглядів щодо можливості здійснювати доказування під час підготовчого провадження, «...адже у нормах КПК України відсутня вказівка на можливість дослідження доказів під час підготовчого провадження, а її завдання не полягає в доказуванні» (резюмовано на стор. 106, що «...доказування під час підготовчого провадження при розгляді заперечень на ухвалу слідчого судді є необхідним та обов'язковим елементом, хоча воно має свою специфіку порівняно з розглядом справи по суті», а його тягар лежить на стороні-авторці заперечення). Щодо «зворотного зв'язку», то Олександра Олександрівна має рацію, коли закликає правозастосовувача звернутися до постанови Касаційного кримінального суду, де колегія суддів наголошує, що «...ненадання відповідей на доводи такого заперечення не лише не ґрунтуються на положеннях чинного кримінального процесуального закону, але й суперечать положенням ч. 3 ст. 309 КПК. Суд також зазначив, що ВС вже були зроблені висновки щодо необхідності належного розгляду місцевим судом у підготовчому судовому засіданні заперечень на ті ухвали слідчих суддів, які не підлягають окремому апеляційному оскарженню (постанова ОП ККС ВС від 13 лютого 2023 року у справі № 932/8842/20, постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06 червня 2023 року у справі № 489/6721/21)». При цьому, авторська ремарка зводиться до того, що «...уся досліджена нами практика щодо надання відповідей судом на заперечення стосувалася закриття кримінального провадження – підсумкового судового рішення під час підготовчого провадження».

На стор. 113 розпочато виклад підрозділу 2.3. «Судовий контроль у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена КПК України». Тут, вже цілком правильно на стор. 115 зазначається про виниклу виключну правову проблему та формулювання із рішення Великої Палати Верховного Суду що «...право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК, які його гарантують, оскільки слідчий суддя прийняв рішення, яке не передбачено КПК» та виділення «...серед усіх рішень слідчого судді, можливість ухвалення яких прямо не передбачена КПК у межах відповідних регламентованих цим Кодексом

процедур, двох групи рішень: ухвалені поза межами процедури, передбаченої КПК (з питань, процедура вирішення яких слідчим суддею не передбачена КПК); - ухвалені в межах передбаченої КПК процедури із застосуванням положень ч. 6 ст. 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 цього Кодексу».

Зі стор. 119 і на шести шпальтах дисертації аналізуються відповідні проекти, якими намагаються врегулювати прогалину судового контролю за законністю у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена КПК України.

Вдячна авторці за підтримку моєї наукової позиції на стор. 125 дисертації «...що виокремлення серед тих ухвал слідчих суддів, які передбачені кримінальними процесуальними нормами та не включені законодавцем до вичерпного переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України, таких із них, як рішення слідчого судді, можливість ухвалення якого передбачена спеціальними нормами КПК в межах відповідних, закріплених цим Кодексом процедур з визначених законом підстав, та передбачення можливості його оскарження в апеляційному порядку, створює небезпеку неоднакового застосування переліку частин 1 та 2 статті 309 КПК України в судовій практиці та невиправданого розширеного тлумачення такого вичерпного переліку учасниками кримінального та судового провадження».

Звісно, що має рацію Олександра Олександрівна, коли звертається на стор.126 до правової позиції Великої Палати Верховного Суду, відповідно до якої ухвали слідчого судді, що не передбачені кримінальним процесуальним законом, можуть бути предметом апеляційного перегляду на підставі загальних засад кримінального провадження, зокрема забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності та верховенства права. При цьому, й вірно сформульовано кінцеву тезу, «...що судова практика свідчить, що застосування таких правових позицій спрямоване на забезпечення законності діяльності слідчого судді, недопущення виходу за межі процесуальних повноважень та гарантування ефективного захисту прав учасників кримінального провадження. Водночас практика залишається неоднорідною, а окремі суди продовжують формально підходити до положень ст. 309 КПК України та КПК України загалом» і на кількох сторінках Олександрою Олександрівною проведено аналіз наявної неоднорідності.

Про перспективи розвитку інституту судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню йдеться починаючи зі стор. 132 у підрозділах **третього розділу дисертації**.

Зокрема, поради щодо удосконалення судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню, в Україні з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, можемо знайти у *підрозділі 3.1*.

Олександра Олександрівна цілком має рацію, коли констатує різні позиції Верховного Суду на основі аналізу рішень Касаційного кримінального суду у справі № 157/1664/22 ККС ВС (де значиться, що наявність визначених у законі вимог щодо звернення до суду вищого рівня у разі незгоди із судовим рішенням не є тотожним обмеженню в доступі до правосуддя, а отже, не означає обмеження у праві на справедливий судовий розгляд) та у іншій справі, яка була

на розгляді виснувано, що «відмова апеляційного суду розглядати скаргу на рішення слідчого судді, якщо закон прямо не передбачає можливості його оскарження на даному етапі, не вважається обмеженням доступу до правосуддя».

Згоджуюся із здобувачкою, що загалом щодо задекларованої проблематики маємо ситуацію, коли «доступ до суду» надано, але «доступ до правосуддя» не забезпечено, оскільки суд не має чітких повноважень щодо вирішення суті проблеми, піднятої у запереченні. Через відсутність детальної процедури національні суди часто або відмовляють у розгляді заперечень, або просто долучають їх до матеріалів провадження без надання належної правової оцінки, що нівелює саму сутність права на судовий захист».

Своєю чергою, починаючи зі стор. 145 у *підрозділі 3.2.* авторка окреслює шляхи оптимізації та розвитку інституту судового контролю за законністю прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню, із застосуванням досвіду інших країн.

На стор.148 аналізується судовий контроль за законністю у кримінальному провадженні Великої Британії Трибуналом з питань слідчих повноважень, можна визначити схожі та відмінні риси щодо України. Олександра Олександрівна підкреслює, що «схожим є визначення у нормах права переліку органів, дія, бездіяльність чи рішення яких можна оскаржити, а також наявність самого такого переліку. Водночас такий перелік не детально урегульований, а це має наслідком розширення можливостей для оскарження, а відповідно – доступу до правосуддя». На стор. 152 знаходимо авторський умовисновок, що «норми про те, що на етапі підготовки захист має право ініціювати процедури, що фактично є запереченням проти подальшого руху справи у підготовчому провадженні є у *The Criminal Procedure Rules 2025*».

Зі стор. 155 розпочинається порівняльно-правовий аналіз із польським законодавством та констатується, що «...багато дій суду на досудовому етапі мають характер внутрішнього розпорядження або підготовки і прямо не вказані як такі, що можуть бути оскаржені». «...відповідно до КПК Польщі, поняття «зауваження» або «заперечення» (в оригіналі – *zarzuty, sprzeciw* або *uwagi*) використовуються у конкретних контекстах щодо рішень або дій суду та органів досудового розслідування під час підготовчого провадження (розуміється як досудове розслідування – О. В.)».

За італійським законодавством «...потерпілий має право на судовий контроль за рішенням про закриття шляхом подання заперечення (ст. 410 КПК Італії). Судовий контроль за обґрунтованістю обвинувачення перед передачею справи до суду здійснюється під час попереднього слухання» (стор. 157-158 дисертації).

На стор. 162 розпочинається аналіз КПК Німеччини та резюмується, що «...судовий контроль існує на стадії досудового розслідування. На цій стадії ключову роль відіграє слідчий суддя (*Ermittlungsrichter*), компетенція якого визначена у § 162 КПК Німеччини. Судовий контроль реалізується через надання дозволів на проведення заходів процесуального примусу та слідчих (розшукових) дій, що суттєво обмежують права особи».

Шпальти 165-172 присвячені встановленню придатних для імплементації позицій із КПК Франції та Болгарії задля впровадження до національного кримінального процесуального закону дієвих механізмів.

I, як результат проведеної роботи, на стор. 173-174 дисертації Олександра Олександрівна формулює шляхи оптимізації та розвитку інституту судового контролю в Україні, використовуючи досвід Польщі, Великої Британії, Італії, Франції.

Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: *у правотворчій діяльності*, зокрема при внесенні змін і доповнень до чинного КПК, а також інших законів і підзаконних нормативно-правових актів; *у правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування, прокуратури та суду; *у освітньому процесі*, у тому числі для викладання навчальних дисциплін, а саме: «Кримінальне процесуальне право України», «Міжнародні стандарти захисту прав людини в кримінальному провадженні», «Досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних справ», «Конвенційні стандарти захисту прав людини у кримінальному провадженні», а також при написанні окремих розділів (глав) підручників та навчальних посібників із зазначених дисциплін; *у науково-дослідній сфері* в якості підґрунтя для подальшого дослідження теоретичних питань судового контролю. *Одразу відзначу, що наявні відповідні акти впровадження, які підтверджують не лише зазначену перспективу впровадження, а й засвідчують, що частина із отриманих Олександром Олександрівною результатів вже мають наукову та практичну користь.*

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях. Моя відповідь на запитання про стан та якість оприлюднення здобувачкою основних результатів дослідження, щодо повноти викладу наукових положень, є позитивною та ствердною. Вельми промовистим є той встановлений мною факт, що починаючи з 2022 року Олександром Олександрівною велася не лише формальна наукова робота, а здійснювалася щорічно публікаційна робота, є суттєва динаміка та наступальний рух у підготовці тез та наукових доповідей, статей, що свідчить про сумлінну авторську позицію та бажання донести до наукової спільноти свої напрацювання та пропозиції.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час ретельного вивчення змісту дисертації фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи зміст та наукове значення дисертації, надаючи певні рекомендації Олександрі Олександрівні по ходу підготовки тексту цього відгуку, хотілося б звернути увагу на дискусійні моменти, а також зробити певні критичні зауваження до роботи, зокрема:

1. Починаючи зі стор. 4 анотації йдеться про апеляційний контроль «позарегламентних» рішень. Очевидно Олександрі Олександрівні слід пояснити вживання такої термінології та її значення, бо ні доктрині, ні судовій практиці ця термінологія не притаманна.

2. На стор. 7 здобувачка оперує таким різновидом рішення, яке іменує, як «неспроможне». Не зайвим було б почути, що це за рішення та за яким критерієм його класифіковано.

3. На стор. 24 дисертантка зазначає, що «...робота буде першим...». По-перше, робота «вже є», тому вживання майбутнього часу не доречно. По-друге, очевидно, що якщо авторкою при написанні дисертації використано 181 джерело за темою наукового дослідження, то зрозуміло, що дисертація авторства Олександри Олександрівни не є першою за заявленою проблематикою, бо були і доповіді інших науковців, і наукові статті і дисертації із схожої проблематики тощо.

4. На стор. 23, де авторка веде мову про використаний «...діалектичний метод наукового пізнання» для дослідження судового контролю «...за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню», значиться, що «...досліджено як реально існуюче цілісне правове явище, що буденно існує, структурно поділене на складові частини та має взаємозв'язки між реальним життям, нормами права і практикою ВС». Не зайвим було б почути авторські аргументи щодо вжитих характеристик, як от: «буденно існує» та «між реальним життям».

5. Ведучи мову про клопотання про проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій та, логічне, обставин ухвалення відповідних рішень слідчим суддею, на стор. 44 дисертації та інших Олександра Олександрівна очевидно, як і національний законодавець, забула про такого суб'єкта як дізнавач, який теж повноважний на підготовку клопотань про провадження слідчих (розшукових) дій.

6. Ведучи мову про функцію судового контролю та вірно сприймаючи ситуацію, що це функція слідчого судді та суду на різних стадіях кримінального провадження, правильно констатує на стор. 27 та ін., що «...підготовче провадження є завершальним етапом, де функція судового контролю переходить від слідчого судді до суду», Олександра Олександрівна у подальшому, як на мене, формулює дещо сумнівні висновки про «змагальну (коли під час вирішення питань, які є юрисдикцією судового контролю, застосовані, поряд з іншими, засади змагальності сторін свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, гласності і відкритості судового провадження та повного фіксування технічними засобами судового засідання і процесуальних дій, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності)» та «не змагальну форму судового контролю (передбачає відсутність участі сторони захисту або інших учасників кримінального провадження під час розгляду клопотання сторони обвинувачення, а відповідно, відсутність змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, а також гласності і відкритості судового провадження з фіксуванням технічними засобами судового засідання та з окремими особливостями права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності. Наприклад: розгляд клопотань про дозвіл на проведення обшуку, негласних слідчих (розшукових) дій тощо.)» (див. стор. 39-40 та ін.). Звісно, що таке авторське переконання має право на життя, але ж, все ж, якщо носієм такої функції є суд, то очевидно про змагальність не йдеться. Бо функції

правосуддя, як і судовий контроль змагальними за своєю суттю не є. Змагаються сторони кримінального провадження, які ні правосуддя, ні судовий контроль не реалізують.

7. У тексті дисертації трапляються окремі мовно-стилістичні, термінологічні та техніко-юридичні неточності, що стосуються вживання окремих наукових категорій, дотримання вимог сучасної української літературної мови, а також використання юридичної термінології відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства України.

У абзаці анотації, де ведеться мова про форми контролю за законністю рішень слідчого судді вжито такий набір слів, як: «... які правилом не підлягають апеляційному оскарженню: контроль у порядку підготовчого провадження....». Очевидно дисертантка повинна уточнити про що йдеться у цьому реченні чи констатувати опіску.

Формулювання назви першого, другого та третього розділів, а також підрозділів 1.2, 2.1 та речень у тексті дисертації із використанням порядку слів на кшталт «...прийнятих рішень слідчим суддею, які не підлягають оскарженню» очевидно було б більш милозвучним при такому викладі, як от: «...прийнятих слідчим суддею рішень, які не підлягають оскарженню».

Очевидно, що вживання словосполучення «кримінально-процесуального (ним, ну, ної)» на стор. 5, 83, 86-87 та ін. доцільно привести у відповідність до чинного КПК України. Інша ситуація, це ті частини роботи, де аналізовано доктринальні підходи тощо за КПК 1960 року.

На стор. 86-87 йдеться про те, що «ухвала слідчого судді, яка може бути оскаржена в апеляційному порядку під час досудового розслідування, має бути передбачена у ч. 1 або ч. 2 ст. 309 КПК України, або не передбачена кримінально-процесуальним законодавством». Очевидно мало б йтися про кримінальний процесуальний закон, чи не так?

Дещо ріжуть вухо такі формулювання, як: «Правосуддя і судовий контроль мають багато спільного, згідно Л. П. Сушко» (стор.38 дисертації), «...згідно М. А. Погорецького» (стор.55 дисертації), «... згідно О. М. Дуфенюк» (стор.83 дисертації), «...згідно С. М. Князева» (стор.146 дисертації).

Очевидно дисертантці не відомо, що Андрій Ярославович Хитра, то чоловік, а не жінка, тому формулювання із покликанням на даного автора потребують відповідних коректив на стор. 58 та інших шпальтах дисертації.

Варто уникати дублювання ключових слів із темою дисертації у обидвох анотаціях.

Загалом, зазначені зауваження відображають власну наукову позицію опонента, а окремі із них можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що дисертація *Олександри Олександрівни «Судовий контроль за законністю рішень слідчого судді, які не підлягають оскарженню»* є самостійним, оригінальним, актуальним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, які несуть сутнісне теоретичне і практичне навантаження та вирішують важливе

наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу.

За кількістю та якістю публікацій, апробацією на науково-практичних заходах, загальним підходом до оформлення та викладу матеріалу (є відповідність наказу МОНУ №40 від 12.01.2017) дисертація відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – *Олександра Олександрівна Вітушинська* заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Опонент

**Професорка кафедри права імені академіка УАН о. Івана Луцького
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
докторка юридичних наук, професорка**

Ірина БАСИСТА

13 червня 2026 року